

razgovor sa goranom remom

erotički razlikovni zijev

GORAN REM (1958), pjesnik, kritičar, esejist, intermedijalist etc. Objelodanio slijedeće pjesničke knjige: *Ženitva*, 1979; *Post ili past*, 1985; *Jesenji metak*, 1985; *Agregacija slova*, 1985. Za tisak je pripremio dvije esejističke knjige o suvremenom pjesništvu. Za sada toliko.

razgovor usmjeravali: branko mašić & branko čegec

Predma je književna kritika prilično zastupljena u neformalnoj skupini mladih i najmladih literata okupljenih oko časopisa »Quorum« i istoimene biblioteke, ti si — nije to samo naše mišljenje — svakako najznačajniji, recimo — novi, mladi kritičar poetske produkcije u SR Hrvatskoj. Kako su i dvije tvoje knjige eseja u tisku, razumljivo je, s obzirom na brojne tvoje ispisane kritike — esejističke kartice, da poetski modernitet pokušavaš promisliti od rata naovamo, uključujući, — po potrebi — i najmlade autore, upravo one koji djeluju u spomenutoj biblioteci i časopisu. Vezivati te stoga isključivo za ionako nasumičnu, negeneracijsku, zajedničkom poetikom neokupljenu skupinu mladih ljudi oko »Quoruma« te držati te, eventualno, (samo) njihovim generacijskim kritičarom ne bi baš bilo odviše točno, pa ni pošteno naspram tvojih ipak neusmisljivo širih kritičarskih interesa. Marljivost, s obzirom na dvije zgotovljene knjige eseja, ti također ne pada teško »na želudac.« Koje vremensko razdoblje, koje poteske modele i, najzad, koje autore obraduješ u tim dvjema esejističkim knjigama?

Evo sada, baš, kad želim pokušati ukratko skicirati što to istražujem. . . tj. što svojim čitanjima pišem u tim knjigama. . . primjećujem i jednu stvar koju zapravo moram prilično hitno rješavati, s obzirom na to da su knjige vrlo blizu tiskopisnog sasvim konkretnog tiskarskog posla. . . naime, da knjigama još nisam dao konačna imena, i da me to stalno ometa u samim konstrukcijama, rečeničnim, doslovno, konstrukcijama govorenja o tim knjigama. . . i to je jedno ovišestručeno rekao bih problematiziranje igre iskazivanja nečega. Želi se reći, imenovati a istovremeno odlaze, teži se imenovanju kao uostalom obliku razrješavanja problema neopisanih a sakupljenih podataka. . . no, sad mi je to sasvim slučajno naišlo govoriti u eto blizini želje govorenja, govorenja koje nastoji biti brzo a i jest valjda zbog svoje imanentne brzine i izvodivosti te primjenjivosti stoljećima zaklanjalo odnosno nastojalo zaklanjati kulturu pisma. . . Ma dakle, ne bih li ne duljio, uz pokoku govornu igricu, reći ću da je prva od te dvije predtiskopisne knjige proučavanje upisa svijesti u poetskim tekstovima poslijeraća u Hrvatskoj. Ona je istijek iz moram reći sasvim opsežnog ipročitavanja poezije u Hrvatskoj, koje se, također mi je reći, nastavilo u takvom opsegu poticajem nekih postdiplo-mantskih kolegija koji su međutim kušali dosta poezijsko proizvođenje poslije rata prikazati i pokazati ponešto drugačijim no mi se baš u pripremanju za te razgovore i činilo. Nesumnjivo bardovstvo, naime, nekih pjesničkih ispisa nije mi se činilo toliko zanimljivim koliko male naprsline u poetikama pojedinih većih pjesničkih grupacija. . . male naprsline što su se nalazile unutar govora cijele generacije ali se pri pažljivijem iščitavanju naglašenije rascijepljivale u smislu podupiranja neke te recimo generacijske poetike. . . s tim da su te male a znači i ne male naprsline svoj erotički razlikovni zijev, zov trag u drugoga, a uvijek odsutnog dovršetka, uobličavale prvotno zapisom propitkujuće kritičke svijesti u samu teksturu. . . kritičke spram, skraćeno bi se reklo vlastite poetike, zapravo poetike. . . dominantne poetike perioda u kojem se eto i to pjesničko pismo ispisuje, pa iz njega nekako i kreće. . . i iz njega i odlazi. . . kakvosno odlazi odmiče se od pravortrlja neke bilo koje a eto sebi sinkrone i, ponavljam, pojednostavljeno rečeno i prvotno svoje itd. . . poetike perioda. Poezija zapisane svijesti u svojoj teksturi o svojoj teksturi pojavljuje se visokokakvosno uobličena već u najranijim poetskim ispisima poslijeraća. . . i neprestano se pojavljuje alternativom svakog novodolazećeg nacrt. . . međutim se . . . kako bih rekao, upravo, ponovo ću možda pojednostavljivati, upravo znači količina zapisane svijesti se prema današnjim idemo li konceptima pisanja. . . ona se uvećava. . . što nije nikakav, istaknuo bih bespogovoran i unaprijedan promičući konstelat teksta. Međutim, bez sada pažljivijeg raščlanjivanja sve te problematike mogu reći da je sama činjenica zgusnutijeg tretiranja strukturabilnosti samog teksta i to unutar tekstualnim razgledanjima u mnogome otežala i čin čitanja. . . štoje, ako se baš o tome govori do nešto oštrijih orisa, upravo i bespotrebna opaska u periodu u kojemu se ta opaska motivira činjenicom suproizvodljive zahtijevnosti samih poteskkih tekstova od čitatelja. . . a dakle to je bespotrebna opaska u kako se to kaže vremena — kada čitateljstvo poezije uistinu i nema. . . u onom idealnom smislu izvanknjiževna izravno ne sudjelujuća čitatelja u samim profesionalnim vidovima pripadanja književnosti. . . a oni koji čitaju su oni koji su upućeni i kojih je jasno i jako malo . . . ? Uostalom, kakav je to, molim lijepo, prigovor umjetničkomu tekstu da je prezahtijevan? Nema tu ni govora o onoj staroj frazi o hermetičnoj poeziji, jer ovi tekstovi nisu zatvoreni, — oni su upravo preotvoreni, prezahtijevni, eto baš tom riječju, prezahtijevni u smislu otvorenosti spram čitatelja kojemu se prealno definitivnoga nudi, i još traži da vidi ti teksta — samo traži, od njega suispisivalački čin . . . A u drugoj knjizi, jer znači u prvoj, još možda dodati je, pišem tragom metajezičnosti pjesništva u jednom malom

dijakronijskom, umalo, uskom ipak, rasponu vremena, u odčitavanju aspekata te metajezičnosti. . . no, a u drugoj knjizi pišem nekoliko eseja. . . o autorima koji su moj osobni izbor u sinkroniji najkakvosnijeg pjesništva. Zapravo je odabir tema za ovu knjigu određen interesima: ispisom najkakvosnijeg postmoderniteta prostorno bliskih autora, što je malo neodređeno oblikovan naziv za moj i interesni korpus, a tako ga ćudno nazivljam jer ta knjiga ne zaustavlja svoja čitanja samo na tekstovima atora koji pišu u Hrvatskoj nego i u Sloveniji i Vojvodini. Tako uz Rešickoga, Makovića, Rogića i Stefanovića, koji su, ova posljednja dvojica nacrtim određenjima prethodne knjige nedostatno odčitavani, te i esej o Kolibaševoj suvremenosti osamdesetima, pišem i eseje o Salamu-nu, pa Despotovu i Kopiclu. Nadalje, jedan je od eseja, doista dva, određen i čitanjima quorumskoga pjesništva. . . gdje, kao i ovdje, pokazujem kako je sama oznaka quorumsko ili kako to sugerira jedna književna kritika Vlahe Bogišića quorumaško. . . dakle jedina zajedničkost pjesnika okupljenih oko ove edicije odnosno časopisa. . . jasno, ako se postmodernistički, reći ću to priručno, senzibilitet nekolicine autora može ipak imenovati izvjesnim i onda i svodivim . . . ? No i prije nego li o tome šta opširnije kažem, moram nešto drugo reći i da u procesualnom strukturabilitetu postmodernističkoga teksta zapravo leži odsutna mogućnost svodenja na bilo koje dovršene nazivnike i opise. . . orisi se pak estetičke užičevnosti raz ocrtavaju rasutim potezima upojedinačene projekcije koja, međutim, znači osobna, ipak suizgrađuje tkanje eksta svijeta izmicanjem od jednoće bilo koje razapršane matrice od svih karnevalizacijskim pokretom strukturiranih vrpca. . . poleti sretni najlon, tvoja je kosa kovčava. . . oslobođenih kodova modernitetnih naslijeđenih tkanina. . . koje služe za različite de-re-retro-neo-post-itd. prefiksalna znači preimenovanja i preoznačavanja. Nužno i slobodno, znači paradoksalno, prefiksarno je zalijetanje u modernitetno 'ustanovljene' kanonizirane 'vrijednosti' doista, poželjnijer se tako sasma izvjesno ispišuje i najkakvosniji, ipak nekako nauočljiviji pomak postmoderniteta od moderniteta, a sastoji se od osviještenosti nedovršive odnosnosti.

Prvom knjigom ukazujem kako su moji prvotno istraživački interesi upućeni uobličehoj, artikuliranoj svijesti tekstova koji se iz osviještene zaigranosti i zapitanosti unutar svoje vlastite strukture kritički postavljaju i spram sebi supstojećih poetika, a što su sve skupa, te pojedinačne akcije ispisivanja svijesti unutar pojedinih poetika i miniperioda očigledno, iz današnje perspektive gledano, sve skupa, u opet, svojoj svojestvenosti, zapučene zgušnjavanju takvih ispisa u sedamdesetim i naročito, katarzičnom očišćenju i sofistifikaciji osamdesetima, koje on da, ove osamdesete, nešto sporijom knjigovnom gestom, nastoji zabilježiti druga knjiga. . . itd

U vlastitim esejima, dakle, rado obraduješ (od tebe imenovano) tzv. metajezično pjesništvo unutar integralnog korpusa hrvatske suvremene poezije. »Iskustvo jezika«, »poetsko ispisivanje ispitivanje označiteljske prakse«, ili pak metajezična proizvodnja, vjerujemo da se i ti slažeš, imaju kao poetski model nužno i svoj plafon, zatim — možda i poštovane izlaze, a nesumnjivo, barem mi to držimo, i vlastite opsjednute fanove koji proizvode, na žalost, vlastitim stihovima jednu tautologiju prethodno već postignutih, tj. pronadenih vrijednosti (postupaka) tog poetskog modela. Što je aktualni standard poetskog modela imenovano »metajezično pjesništvo«? — u čemu, eventualno, nazireš moguće plodove bijegove iz imanentne dovršivosti (svakog) modela? — koji su pak pseudo-avangardistički postupci (tj. — njihovi autori) koji mehanički preuzimaju poštovanu matricu jedne opće dekonstrukcije logocentralističkog znaka? Ukaži na to putem primjera iz novije hrvatske poezije?

Prvo bih rekao da sam u posao aspektualizacije čitanja metajezičnosti u hrvatskomu poslijeratnom pjesništvu zapravo krenuo iz uočena približja poetičkih inačica mladog pjesništva, mislim na pjesništvo sedamdesetih i početka osamdesetih, približja s poetikom ranog Pavlovića. Doista sam namjeravao pisati o konstruktivizmu kao razvojnjoj alternativnoj crti hrvatskoga pjesničkog poslijeraća, ali mi se vrlo brzo, ili možda ne toliko brzo koliko jasno zatim nametnuo problem očito preoblikujuće i same, nazvat ću to priručno, materije sličnosti, u uspoređivanju tog početka pedesetih godina i Pavlovićevih intervencija u prostoru i shvaćanju rasprostiranja znakovnosti pjesme a prema onomu u sedamdesetim. Vidio sam kako ta zamjetljiva bliskost mladih autora s Pavlovićevim ranim radovima nije vezana uz osnovnu ipak karakteristiku avangardnog istijeka konstruktivizma, dosljednu ili uvjerenu, makar primjenjivu, trošivost, potrošivost, nego da se taj aspekt, ako ga se već i imenuje, kod mladih pojavljuje kao jedno od problematizacijskih strukturalnih upita unutar vlastite tekstualnosti, kao upit o trošnosti pjesmovne znakovnosti a ne njenoj trošivosti u smislu intencionalno bukva-

lizirane primjenjivosti... no, pa makar i s profinjnom Pavlovićevom akcijom infantilizirana odmaknuća... Itd. Zapravo su presudnijim kriterijima čitanja pjesništva, koje je očito imalo neke, opet kažem, bliskosti ranom Pavloviću, vidljivo postajale instrumentalne pristupne opravde čitanja, gdje sam, koristeći se modificiranom Jakobsonovom šestofunkcijskom razloženošću jezikovne označivosti, a u korekturnom reiščitavanju Zorana Kravara, uz nužno uvođenje poststrukturalističkog sounda, uočio da pored svih naglaženih poetičkih razlika što su se nametale bliskim tekstualnim čitanjima, jedna unutrašnja unutartekstualna procesualno zapisana karakteristika ipak postoji u svim tim piscima. Kažem, koliko god sam bio na kratko zatečen nemogućnošću izvanjskijeg modelskoga svodenja, jer mi je ono kao i svakom zločesto zamišljeno predunaprijednom istraživanju zapravo bilo polazno i, nadao sam se, dokazivao do kraja, dokazivao pokazati jasniji obrub toga modela i tako sretno i uspješno dovršiti istraživanje, jasno da ovdje ironiziram govoreći o sretnom i uspješnom... toliko sam, bio sve zadovoljniji kada sam uočio da čitam autorski specijalizirane ispise, koji međutim imaju izvjesnu baš unutartekstualnu preoznačivost kao to već uočeno približe. No, dakle na karakteristikama koje bi zatvarale vanjskim granicama svoju modelskost nekakvim strogo određenim pogledom na svijet, nekom uostalom svojom iskrivljenom slikom svijeta kako to lijepo znači riječ ideologija, nego unutrašnjom tekstualnom strukturu pokretljive otvorenosti spram svih kodificiranih odnosa i govora, jezičkih istijeka... Uočio sam da je metajezična označivost naročito plodonosno korištena i poticana u procesualnoj stalnoj unutartekstualnoj preoblikovanosti ostalih funkcija tj. označivosti, preoznačivosti. Bilo da se, kao prvo očituje dekompozicijom svoje znakovne dihotomijskosti, među igrom s izvjesnim teorijskim referencijama koje u međuislikavanju dokidaju razinu označenog, pa onda ispostavljaajući i nepotrebu imenovanja razine označitelja oslobađaju pismovnost, trag proizvodnoproizvodljivu gestiku što se razoznačeno prepušta rasprostiranju svake dopustivosti, a što je prva varijanta... bilo da se, kao drugo stilogenom kastracijom raskida ostala klasična struktuiranost poetskog znaka... s pričom o temi, motivima itd, stilogenom, kažem, zvukovnom agresijom koja obično i ubrza sliku pjesme pa onda makar tako ili već tako zaklanja ostalu korišćenu materiju, a čineći to u odnosu nekih kodificiranih modelativa iz kojih se materijal uzima, pa se onda takvim tkanjima doista obavlja čin narušavanja kodovno raspoznatljive iskomponiranosti, vizije što bi se... ili da se, treće, formativnim pomacima, ispražnjavanjima recimo kodificiranih sastavina poetskoga teksta, sugerira doslovniji dopis čitatelja, koji također da bi to učinio mora poznavati kodifikacioni a iznevjereni narušeni obrazac, gdje se, ponavljam, problematiziranjem kodificiranosti u prostoru znaka pjesme prizivlju i teorijska znanja i proizvodljiva nadpisiva akcija metajezičnim oznakama teksta upućenoga čitatelja... ili, pak, četvrto, intertekstualnim osviještenjima koja su jasno također ometajezičeni čin jer upita o drugotnomu upisanomu kodu nesumnjivo se i nužno temelji na prepoznavanju inkoherencije kodovne upisanosti.

To su neke četiri osnovne varijante ispisivanja strukturnoga djelovanja metajezične označivosti, može se još invarijantno nastaviti ovo izlagati ali držim da je i ovo već za ovakav razgovor oni vid izmjene informacija možda i previše, dovoljno svakako.

A što se tiče nekritičkoga prihvatanja nekih autorskih postupaka, jer problem je pravi mislim u tomu što su neki zalutali ispisi, nedovoljno upućeni u vlastitu slobodu što je čuva i problematizira istovremeno — metajezična preoznačivost, dakle što su ti ispisi loši i neartikulirani te neosviješteni manir s osnovnom boljkom izravnog preuzimanja postupaka od sasvim određenih autora, ali bez osviještenja manirističnosti svog ispisa. Naime, autorska specijaliziranost je, kako je valjda iole jasno opisah, paradoksalnost ovoga, stoga nemodelskoga, modela koji svoju osnovnu unutartekstualnu gibljivost neprestano motivira sviješću o pismu, pismovnosti, jezičnosti, pokretnoj izmeđukodovnoj potrazi, stalno otvorenom sretnom lutanju, često ero-ezoteriziranim činom poticanja inkoherencije nanašenih kodovnih signala, oznaka...

Paradoksalnost ako ne o i oksimoroničnost ovakvog stanja u najkakovnijem metajezičnom pjesništvu zacijelo se naglašava i činjenicom da su upravo ovi autori koji gotovo programatski tretiraju bar Barthesov ispis o smrti autora. Jasno ovaj je paradoks samo prividan jer se ne govori o istim kategorijama, tj. o istim relacijama upotrebe pojma autor... Iako je to već davna osnovna škola naših čitanja tekstova samo ću uzgred prisjetiti kako se Barthesovo shvaćanje smrti autora odnosi na upravo unutartekstualno osamostaljeni subjektni konstelat koji je u smislu reprezentiranja svoga zapisivača, pisca, autora, oslobođen i doista potaknut baviti se svojim bezoznačenim slobodama.

Prvi je recimo problem ovdje razgovor o Valentovoj zbirci *Koan* koja se tiskopisno pojavila 1984, što je trenutak u kojemu ipak već konkretistička faza metajezičnog o pjesništva biva uvelike ovjerena i završena, ako ne već 1980-e a ono svakako 1983. kada Čegecova zbirka završava taj ispis i lagano se već otvara novim postupcima, kada Makovića *Cinjenicama* ispisuju neogestencijalistično ozvučeni, a poststrukturalistički utemeljeni i dakle postmodernistički isprepododređen trag što se može usporediti kako zamjećuje i pogovor te knjige s nekim dijelovima pisma B. Bošnjaka osobito u iste godine objelodanjenim *Semantičkim gladovanjima*... a tu su i Rogičeve *Pjesme o imenima ženama i drugom* koje također dvostrukim gestom bjelodane svoju prisutnost, čime hoću reći da se također i temeljito navraća konkreističkom opipavanju tekstotjelesnosti ali se i produs produktivno ali se i rasipno razime-njujućim postupcima dekonstrukcijskim slabljenjima uložene tekste energije odmiču od standarda sedamdesetih... a vratim li se Valentu valja primijetiti kako je njegov *Koan* samo uzorito manireksna tkanina konkretizma... i sad da li tu uvažavati nekakav kuloarski podatak o dugom čekanju te knjige na bjelodanjenje? Moram odmah reći da nikakav kuloarski zvuk ne smatram primjerenim razgovoru o tekstu a što, opet moram reći, kolega Vlaho Bogičić nepotrebno hvali u Viskovićevim kasnim, kako se to eto može nazvati a misli se na kritike pisane poslije

objelodanjanja knjige *Mlada kritika*, dakle kasnim kritikama, ali da se kao provjerena informacija, i u časopisnim naknadnim listanjima kao i u razgovoru s urednikom Stefanovićem i pogovarateljem može uzeti kao olakotna okolnost, neka se shvati joke u uporabi sudbenog žargona... molio bih! Ali, Valentov je slučaj sada već jasniji i manje sporan od izgubljenih i nekritički očito pogrešno shvaćenih preuzimalačkih rukopisa. Naime, upravo je metajezično pjesništvo to koje kao još jedan od, mislim na odsječak u najrazvijenijoj fazi — u sedamdesetim, neomanirizama, koji svoju neopoziciju stimulira i opravdava sviješću, eksplicitiranim ili signaliziranim uputkom o materiji koju se manireksno obraduje. Međutim, ukoliko se tekst sačinjuje neosviještenim, ne naznačenim, ne signaliziranim gestualiziranjem kakvog prethodnog poetičkog ispisa tada je riječ o epigonstvu.

Držim da se Nikica Petković svojom zbirkom *Vile* i vilenjaci samo krajnjim naporom i vrlo razvučenog te dobrohotnog shvaća palimpsestizacije stila izvlači iz takve pozicije skidajući aranžmane i ozvuku te produkciju Stefanović—Rogić—Stojević svoje riječnog predteksta. Presložilački vrtuljak koji mjestimično ispisuje dovodi u pitanje i kakvosnost njegova iščitavanja spomenutih vrlo poštovanih autora. Daljnji je oštiri nesporazum u preuzimanju konkreističkoga naslijeđa tiskopis Sanje Marčetić, koja vrlo ozbiljno brka avangardističke i modernističke tretmane zvukovnosti poetskoga zapisa... o postmodernizmu da i ne govorim ako li ga već ipak spominjem. Vrlo bi se to teško moglo navući na tezu o nastavljanju repetitivno melankolizirana tretmana zvukovlja teksta što ga je ispisivao Stošić, pa makar to prisposobili i s njegovim kasnijim, drugim medijima okrenutijim, radovima na kraju šezdesete

tih... to je onos izložbama, puštanjem snimljenih zvukova u prostor izložbenog postava... itd. Nema tu ni jasnog niti nejasnog nacrtaja. Nema, I nisu oni jedini ali su eto iz quorumskoga okružja, da ne navodim one koji nisu toliko blizu e ne bi li ispalo kako nastojim diskvalificirati autore iz druge neke grupacije... premda, moram i to reći, njih i spominjem jer ne držim relevantan razgovor o pitanjima suvremenog ozvučenog i prisutnog teksta na prevelikoj udaljenosti od Quorumove doista u smislu jedinstvenog kapaciteta nepostojeće radionice. Njihov Quorumski identitet, oznaka na knjigovnim koricama, zahvaljujući i nekim drugim izuzetno vrijednim tiskopisima zahtijeva kritički razgled. Meni se također čini pomalo zločestim ispisom Pazuinov tekst *Lažeš*, ciklusna pjesma ili ciklus pjesama ili samo pjesma ili, konačno, zapravo poetski tekst koji očito stilogeno skida opravdu zbirke *Praksa laži*. A to čini bez bilo kakve uobičajene naznake o uspostavljenom odnosu. A s nekoliko opremajućih poteza mogla bi biti sasvim pristojna nekoverna i zanimljiva stilogena esejsa. Zapravo bi to, ponavljam bio vrlo zanimljiv tada tekst.

Tekst, uostalom, koji bi baš i pokazivao svu tekstno potentnu tkaninu metajezičnoga pjesništva, pokazujući kako se u ometajezičeno pismo vrlo proizvodljivo i stalno može mijenjati, sa svojom sinonimičnom ali i pojašnjavajućom, a sažetijem govoru, susintagmom — upisana svijest o pismu. Već sam rekao kako metajezično pjesništvo odbijam definirati, uopće i prebrzo nazvati modelom, u smislu tako opisive izvanjskim ogradama dovršen tipološki određen. Mislim da iskustvena opravda koju je metajezično pjesništvo postupcima desakralizacije de- i re- mitologizacije, amitskosti, de- i re- konstrukcijom mitške svijesti u njenu lutajućem rasapu kodovne razmatrivenosti itd, da je ta opravda toliko valjana i neobavezujuća erotično mekana i tanka tkanina koja ne zaustavlja stvaralački, krojidbeno — prekrojdbeni zanat stalno podnovljivačkih istraživanja. Intermedijsko, recimo, tekstualnost nije još do kraja, ne niti dovoljno ispisana, ali svakako visokokakovnost jest... na primjer u *Sretnim ulicama*, i inače u svim knjigama Rešickog te Makovića ali već i ovaj navod, navod ove dvojice autora pa zatim iščitavanja njihovih tekstova pokazuju kako navedena sastav ina intedmedijska tekstualnost ni u kom slučaju ne omogućuje iole jednostavnije svodenje njihovih rukopisa na nešto jedno, tipski dovršivo opisivo... ali se, usput, već i u ovim najnovijim pokretima proisteklim iz neovazujućeg iskustva ometajezičena ispisa, primjećuje pretjerano nekritičko prilaganje nekih infantilnijih rukopisa u skidanje njihovih, Makovića i Rešickoga, gestualiteta. Tu se pojavljuje imenovačka galama, galama brojnim imenima pop-kulturnog obzora imenima koja su doista neki sada zajednički kulturolojski recepcija recimo baš spomenutog Rešickog, pa vaša, i reći mi je i moja itd.

Medutim, to što su neki ili svi, kako kaže Delimir, naime piše, motivi zajednička svojina, ne treba zbog toga zloupotrebljavati takvu situaciju opetovanim neproduktivnim izvikivanjima tih nekih imena kao da će to osigurati legitimitet, kakvosnog i modernog inovantnog, samo po sebi, kako se to kaže.

Ometajezična tekstualna gestika, nije ograničena ničim u izboru recimo 'motiva', žanrovskih opredjeljenja, 'dapače žanrovskih potraga, podtekstualizacijskih polazišta. Već na primjer tekstualnom analizom ispisa kao »sve je tema« ili »lagati zašto ne« ili »moji su motivi ionako svačija svojina« a u strukturi tih samih tekstova znači započeti pa se uputiti u postmodernistički teorijski ispis može se vidjeti koliko su još produktivne crte nastavljanja iza ovih zapisa. . . Ali, samo kritički, s upisom svijesti, molio bih, a ne lošom onomatopojom njihovih ozvučenja. Uostalom kako Bagić zna lijepo nastaviti pisati u dopinivanju Dragoevićih, Makovićevih, pokatkada Bošnjakovih tekstova bez imalo nepažljivog makar i slučajnog skidanja oponašalačkom maniorom. . . osvježujući se čak i nekim razlogovskim izvodima. . . itd.

3. *Književnu kritiku u nas, rekli smo, piše podosta mladih autora (N. Petković, K. Bagić, J. Matanović, I. Božičević, N. Bartolčić, V. Đekić, V. Boban, V. Bogišić, M. Mićanović, M. Vučić), no ako ispisujući kritiku reduciramo samo na kritičko razlaganje poetskog teksta, onda — uz H. Pejakovića — ti jedini ozbiljno pokušavaš promisliti i ono što, recimo, izravno ne piše u analiziranom tekstu a bitno upozorava na tragove, poetski već ispisane kritikom još ne »prokazane«, određene promjene književne svijesti, tj. svijesti o književnosti. Ukratko, skiciraj, ako to nije odviše za prostor imanentan intervju kao takvom, lepezu smjenjivajućih gesta u hrvatskoj poeziji od rata naovamo.*

• Ovako, u prvij sam, vratit ću se svojim knjigovnim putovima što sam ih malo ispred općenitije naznačio, knjizi čitao pjesme Bore Pavlovića i to poglavito one iz kraja četrdesetih godina i početka pedesetih, zatim poetske tekstove Josipa Stoišća iz 1951. Njihovi su tekstovi značajni kao poetička ishodišta onoga što će, rekoh već, zgusnutije ispisivati sedamdeseta, a osobito je zanimljivo kako su ti tekstovi ne samo samou-sebetekstno upravljeni i k tomu kritički supostavljeni svomu poetičkom sinkronitetu nego su i već tada promaknuli modernitetno okončavajuću medijski neosinkretističku svijest.

Pavlović, tako, u 1954. bjelodani zbirku pjesama kao dnevnu novinu, u kojoj postoji i rubrička raspodijeljenost itd. uglavnom oponaša se, skida i primijenjeno desakralizatorno ispisuje tekstove što ispunjavaju strukturu tipičnih dnevnih novina. E da, novina se zvala *Novina*. A Stoišić u tekst zapisuje strukturu radio-emisije i nastoji je komentirano reinterpretirati različitim pomacima, npr. zvukovnim agrėsijama. . . Slijedeći koga se mora imenovati je Ivan Slamnig čija humorna pokretljivost i ne dopušta zatvorenu i dovršenu, značenjski jasnu i proziranu, transparentnu poeziju.

Može se učiniti kako ovdje govorim i o zatvorenosti i o proziranosti u postupku argumentiranja istog ali je to valjda jasno. . . naime, valjda je jasno da je proziran, transparentan tekst, dovršene i nesumnjive poruke, upravo i zapravo tekst koji je zatvoren. Tekst je to koji čitanje čini sasama ograničenim i neproizvodljivim i dakle je to, to a ne nešto drugo, hermetička poezija! Ako izuzmemo neka tipologijska proučavanja, koja su međutim isto upalja i nėsuvješno u zamku nemoćne kritike i prihvatila za neke poetske odvjetke. . . no, pričam paušalno, primjećujem, jer želim žurnije stići odgovoriti na intergalniji dio pitanja no o tomu ipak samo toliko, i paušalno, uostalom, bude li, i budem li, potrebno, smatrao pisati o tomu onda ću o tomu pisati a ovo samo tako malo. . .

Zatim slijedi tekstualna proizvodnja Josipa Severa koji 1969. bjelodani zbirku *Diktator* i zasijeca u pojednostavljeno i ponešto ujednotrućeno prihvaćanje hajdegerijanstva što je tada još uvijek dominantno ispisivalo poetski knjigovni prostor u hrvatskoj. . . uz naravno kakvosne iznimke. . . Sličan, ali puno radikalniji i teoriji ponešto, za nekakvog prosječnog čitatelja a kojeg rekoh nema, za tog znači ne postojećeg, na fiktivnog, prosječnog pa i nadprosječnog, o kako tek njega nema čitatelja, znači, preblizu a da bi ga kritičarska recepcija pa i kasnija rekapitulantska esejistička, bitnije zamijetila i nadoiščitavala, tiskopis je Darka Kolibaša čiju tekstologijsku potragu stižemo bjelodaniti u *Quorumu*. Mora reć da se ni ja nisam odlučio u svojim čitanjima uvrstiti esej o Kolibašu u integralni rad o metajezičnosti, premda se on uklapa u onu varijantu. . . aspektualizaciju metajezičnosti po kojoj se neki tekst izravne referira nekoj sebi supostavljenoj teoriji. To je naime potez kojim se razina označenog odlaže u svoju teorijsku supostavljenost pa zapravo dolazi do označiteljskog afirmiranja teksta. K tomu je bitno i to da su to obično teorije, npr. Siegfrieda Schmidta, koje i same ništa ne zapovijedaju nego nadostavljaju svoju funkciju označenog u nekomu pjesništvu ispisivati pismom o njegovoj strukturabilnosti i potentnoj obeznačenosti. Može se onda, dalje, izvesti da i tekst, onaj prvotni, koji upućuje čitatelja u potrazi za označenim u pravcu svoje teorijske vizure, odsutnim označenim ipak piše o svojoj neznačenosti i tako se metajeziuku upućeni čitatelj vraća iz realnog prostora teorijskog teksta prvotnom poetskom tekstu i tamo nalazi odsućem zapisanu teoriju i slobodom označitelja otvorenu rasprostruću tkaninu, proizvodnoproizvodljivu. . . izuzetno gibljivu, dočitavanju stalno izmičuću. Baš dobru! O Kolibašu, kažem, nisam pisao u onoj svojoj prvoj knjizi ali taj dug nastojim izravnati jednom kratkom problematizacijom u drugoj knjizi, problematizacijom, već to i rekoh, Kolibaševe-fiktivne i stvarne upravo tekstom Rez prisutnosti u osamdesetim. . .

Zatim čitam poetske tekstove Milorada Stojevića s početka sedamdesetih, tekstove koji u nekom suispisivanju s Kolibašom trgaju integralnost znaka pjesme, ako na tren pristanemo mogućnosti govorenja o pjesmovnom znaku kao o jednom znaku, trgaju tu Jedinственost, velikoslovnu, znaka pa onda više i ne moramo pristajati na takav način govora o znakovnost poetskog teksta, ali sada zato jer o tomu više nije ni primjereno govoriti jer se palimpsestizacija, intertekstualna svijest i svijest o procesualnosti toliko dinamizirano ugrađuju u strukturu teksta da je to nesumnjivo niz novih skraćeno rečeno načela strukturacije

koja, uostalom upravo neprestano i produktivo i propitaju i samu svojju načelnu nesvodivost, modelsku, može se reći. . . i zapravo je zanimljivo da se znači pojavljuje model koji narušava i mogućnost pisanja o njegovoj modelnosti. . . i dok to traje, tako, i u tom ozvučenju, dotle se i pjesništvo iskustva jezika odnosno tekstualno pjesništvo, napokon metajezično pjesništvo nedovršivo kakvosno i proizvodljivo rasprostire. . . i dalje.

Ima još nekih autora koje sam bio prinuden zbog opsega rada i njihove manje izrazite ometajezičnosti, ispušteni u samom knjigovnom realiziranju toga rada. . . svakako je ovdje imenovati Milivoja Slaviceka koji Pavlovićevu produktivnost pedesetih nešto blaže nadostavlja šezdesetih i sedamdesetih, a u tijeku koncepta koji vedrinskim gestama svih svojih tekstualnih ravni iskušava i tamniju tematiku filozofičnih pjesnika kao i vlastitu strukturu preoblikovnost. Sedamdesete godine, da nastavim ono što sam započeo govoriti o Stojeviću, sedamdesete godine nakon početnih Stojevićevih inovacija u smjeru oslobođenja označiteljske razine znaka, tj. u njegovoj strukturalnoj dekompoziciji čiju sam jednu varijantu kratko skicirao malo ispred govoreći o bliskosti Stojevića i Kolibaša. . . i, da, tu valja isto tako, reći kako je Stojevićeva ezoterijska potraga za množinom geo i arhe govora, hoću reći za sinkronom razadlanom govornom kodovnom proizvodnjom i uvođenjem njenih zapisa, kao i za dijakronijskom udaljenošću odmaknutom govornom, bolje ovdje reći jezikovnom razmatričenošću, u ovoj neobveznoj pomalo paraleli spram Kolibaša, bitno uslođujuć i onesvodujuć element. . . no, kažem te se sedamdesete godine također pojačano prema njihovu kraju filuju i ispisima preobraćenih razlogovaca, diosta onih koji su uspjeli shvatiti i ispuniti luk polaska od hajdegerijanstva, jednostrukoga čitanja i nekritičkog primanja egzistencijalizma pa se u nastavku ispisivanja kritički okrenuti ishodećoj slici nekom je artikularnom i pažljivom prefiksalskom akcijom, ovako skraćujem tu priču, značim metaforički, prefiksalskom akcijom spram ishodišta proizvesti deridijanski ozvučenu teksturu. . . čitanjem uostalom i dalje samog Heideggera, ali. . . itd. Takva dva autora, početno razlogovskog ispisa, su Ivan Rogić Nehajev i Zvonko Maković, a tu se također ne može iziostaviti 'pitanjaškog' početno egzistencijalnog intimistu Banimira Bošnjaka. . . čiji, doduše ponajbolji, ispisi dolaze krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih.

A, prije nego li uđem u govorenje o prostoru sedamdesetih valja još navesti, kolikogod to sad, u ovom našem razgovoru bilo malo preusobljeno, doista prividno i nužno tako, jer je riječ o nesumnjivim objektivnim impostacijama visoko kakvosnog metajezičnog zapisa, pa onda znači svakako valja navesti zbirku *Tekst*, u tom kraju sedamdesetih pa i sažetiji prilog Seada Begovića i nedovoljno teorijski opravljani baš za svoju naglašenu teorijsku pretencioznost i filozofičnu kanda galamu, ispis Milka Valenta, koji je međutim načinio makar svojevrsnu paraestradnu i mas medijski ozvučenu oprisućenost takvog pisma. . . uz čitajnicu da je napisao i nekoliko dobrih i sofisticiranih tekstova. . . Osamdesete započinju tvojim poslije stalno nadostavljanim, Čegeče, zapadno-istočnim korelaciranjima ideologijske penetrantne totalitarne furke, a nastavljaju se novim Makovićevim i Bošnjakovim ispisima, da bi u nastavku osamdesetih nakon *Prakse laži* pojavila i ponajbolja knjiga quorumske, kako to nazvati, na primjer, grupe autora u tiskopisu Delimira Rešickoga. *Sretne ulice* su u pitanju, jasno. Znači može se zapravo govoriti o nekoliko uočljivijih čvorišta ometajezičena ispisivanja u poslijeratnom hrvatskomu pjesništvu. Početak pedesetih Pavlovićevom *Novinom* i, umalo zaboravih, nezaobilnom izložbom tekstova *Enciklopedijom poetikom* kao i zbirčicom pararecidivirajućih komentar pjesama *Ljubavni kalamburi*, te Stoišćevim *Derdanom*. Tu su i rane Slamnigove persiflaže nekih standardnih metričkih obrazaca. Zatim, znači malo kasnije, krajem šezdesetih Severov *Diktator* i Kolibašov *Rez*, baš sama sedamdeseta Slamnigovom *Analektom*, koja opravljena Autorskom napomenom opisuje svoj poetički radikalizacijski rez spram »vjerovanja u smisao«, pa sedamdeset i prva Stojevićevim tekstovima, pa sedamdeset i četvrta sa njegovim dvjema zbirkama, a zatim 1978. zbirkom *Tekst* i Makovićevim *Kometama te Begovićevim Vodenjem pjesme*.

Tu je i Stefanović sa svojim *Ribama*, dok osamdesete godine izlazi *Eros Europa Ararat*, osamdesetiprve Valentova *Zadimljena lopta* a potom slijedi karakteristična 1983. u kojoj izlaze Bošnjakova *Semantička gladovanja*, Makovićeve *Činjenice* i Čegečeve *Zapadnoistočnospolice*. Nova faza metajezičnoga pjesništva intermedijjski injektirana-u sofisticiranim filovima. . . otpočinje 1985-om i Makovićevim *Strahom*, Rogićevim *Pjesma o imenima*, 1986. *Praksom laži*, 1987. *Imenom i Sretnim ulicama*. No, dakle, još jednom, govoreći samo o, tu je početak pedesetih, pa kraj šezdesetih s ulaskom u sedamdesete, zatim kraj sedamdesetih iza kojega je zapravo zgusnutija 1983 pa 1986/7. Nije nikakav osobit posao zamijetiti ako je odmarajući meduhod gestike metajezičnoga pjesništva u sve manjim amplitudama. . . da je, usput, ali vrlo bitno, tiskopisanje ovoga tekstotvorja često nastajalo u autorstvu vrlo poštovanih djelatnika već i unutar nekoga naraštaja, naraštaja čiju je doista poetiku njihova proizvodnja dekonstruirala, ali da su to i istovremeno djelatnici, osobito oni prije sedamdesetih koji su u nekom periodu, pa i s dužem razdoblju bili zanemarivani od kritike. Zvonimir Mrkonjić je mnogo učinio za te neke korekcije. Najizrazitiji spram Stoišća no i spram Pavlovića i Slamniga u smislu upućenijeg čitanja. Tako se zapravo autori ometajezičnog pjesništva pojavljuju u dvostrukoj poziciji. Ili alternative, potpuno podzemne i ne čitane, ili opet u poziciji loše čitanoga zamalo bardovstva, što se odnosi na Slamniga, ponajprije, zatim i Slaviceka pa i Pavlovića, premda na njega, ovoga posljednjeg, najmanje. Njega kasnije čitaju i dočitavaju te, kako se to kaže, priznavaju i kritičari koji su u vrijeme njegovih prvih pisanja, ma baš tih najdjelatnijih njegovih dana, uglavnom prešućivali njegove tekstove. . . ili ih, opet eto loše čitali. Samo, oni ih ni sada ne čitaju kako treba.

Ostavimo li, u kraj problematizaciju ne bespogovornosti valjano ga iščitavanja kao prostor o kojemu sad nije riječ. . . nego o pismenosti. . .

Autor si, također, i četiri knjige stihova. Unutar vlastitog interesa za kritičko-teorijsku literaturu i unutar primjene te usvojene književno-kritičke »aparature« na mnoge druge autore u SR Hrvatskoj, pokušaj objasniti i vlastitu poetsku praksu?

Da, prvo ću reći kako bez puno skanjanja odlučujem prema kratko odgovoriti na ovo pitanje jer upravo poetka proizvodnja koju u hrvatskomu poslijeraću iščitavam i nalazim je opravljenu potentnim preoznačujućim namjerno pogrešno ću reći, dakle — mehanizmom, u plodonosnoj uparab metajezične funkcije jezika, njene označivosti, a u čijoj se blizini u čijem se korpusnom tragu poetskim tekstovima i sam nalazim, ona je, znači, proizvodnja koja bez mistifikantnih priča o spontanitetu i nadahnuću vrlo pažljivo u svojem rasprostriranju ispisuje i svoju svijest, svijest koja osobito samom proizvođaču teksta omogućuje govoriti o njegovoj proizvodnji, o procesu njegove proizvodnje... tog teksta. Moja prva knjiga iz 1979. pokušaj je persiflaže zavičajnosnih školskih sastavaka, kao i istrošene intimističke poezije. Moram napomenuti kako je tu riječ o tekstovima koji su i nastajali u srednjoškolu, pa stoga njihova persiflažna akcija i kreće tim putom, međutim problem je s tim tiskopisom što on mjestimično ipak zapisuje i sasvim pravocrtu i nimalo, zapravo svakako ne dovoljno jasno odmaknutu intimu, te je znači boljša nekritičkih dnevnčkih zapisaka narušila koherentniju persiflažnu matricu, s tim da je izvjesna sintaktostilistička ritimiziranošć nekih tekstova već inicijalna faza tekstotvorja koje ću kasnije posebno taktilitetno nastojati ispisivati prostorovito pokrentnim gestovima... uz u kasnijim tekstovima neprestanu i dokidajuću uvjetno rečeno kontrolnu komentarsku gestu, iz koje zatim, u slijedećem prostoro-rovitom zaletu, ističe novi, slijedeći gest... koji je međutim motiviran i prvim i tim takozvanim kontrolnim gestom... itd.

Isto tako ću reći kako sam zadovoljan esejističkokritičkim tekstovima o mojim, 1985-e knjigovno objelodanjenim tekstovima, s tim da im je, ovim ponajboljim iščicima, možda izvjesna slabost medijskog karaktera, ovdje riječ medijsko upotrebljavam u smislu prostora medija u kojemu su se ti tekstovi pojavljivali. Naime i jedan i drugi kakvosni esejisti su zapravo pogovori knjigama *Agregacija slōva* i *Past ili post*. Prvi uočava moju namjeru fragmentarizacijske djelatbe teksto-va kao vida novih iskušavanja starog materijala, odnosno vida kritičke reciklaže sinkronom poezijskom zalihom proizvedena materijala, i to jednako hajdegerijanstva razlogovskog tipa, kao i konkretističkog prvotnog potentnog zapisa s upisom i dekonstrukcijskog čina rasipanja loše gestike konkre-ističkih epigona, presložilakih neosviještenih oponašatelja, skidača ozvu-ke... neuspjenih i zakašnjelih manirista u tomu tekstotvorju. Blagi nanosi drugomedijskih tragova jedan su puteljak otvaranja ovih mojih tekstova prema čitatelju modernijeg senzibiliteta, ako, opet ću to reći imamo ista pripovijedati o čitatelju... za čije čitanje jasno tekst i jest predviden, ali što možemo kada ih nema... a već i sniježi... i, da, možda je, igraimo se tezama, takva bezčitateljska situacija i potaknula toliko plodonosnog osviještenog intertekstualiteta, u tolikoj mjeri da je postao epistemološki potka tkanja postmoderniteta, jasno poglavito uobličavanog u umjetnosti-ma. Jer, tako, onda, ne samo da možemo govoriti o postojanju čitateljstva nego i o doslovnom ispunjenju proizvodnoproizvodljivih tekstualnih priziva upisivanju i dopisivanju, nadopisivanju, kao čitateljeva upojedinačenoga iščitavanja tj. dovršavanja teksta... ovdje bi ono dovršavanje bilo pod navodnicima... Drugi, vratim li se u kritičarskim čitanjima mojih tekstova, esej, pogovorni tekst Jovana Zivlaka zapravo piše baš o ovome što sam tu sada malo ispred rekao... o intertekstualizaciji, procesualnosti, problematizaciji tekstne nadostavljenosti u strukturu teksta svijeta... itd. Da, svida mi se taj esej. I druge su novinske i časopisne kritike mada u manjim razgledima ponešto valjano čini mi se čituckale. Osobito Bagić, Bogišić, Rešicki, pa čak i Mićanović!

Poznatije su same dvojbe oko termina »postmodernizam« i njegovog teorijskog utemeljenja nego što je, nakon poprilično objavljenih knjiga o toj problematici, nedvojbeno jasno što je postmodernizam (barem u odnosu na sliku i tekst) kao eventualni novi i pookriljujući termin za, kako se hoće, mnoge zajedničke fenomene u različitim umjetničkim govorima. Kako ti usvajaš taj termin? — mogu li se njegove (neke ipak) nedvojbene osobine primijeniti na književnost određenih autora u nas? Što pak misliš o nastojanju nekih kritičara, pa i autora samih, da svaku knjigu objavljenom u posljednje tri godine automatski proglašaju »postmodernističkom«? I, najzd, jesu li možda ipak određene značajke postmodernizma u toj mjeri evidentirajuće u mladjoj likovnosti, arhitekturi, književnosti... da bi se iz takve jedne inspekcije raznovrsne umjetnine, nastale posljednjih desetaka godina, mogao deducirati i eventualni zeit-gešt moderne art-produkcije u našoj sredini?

Kada je riječ o prihvaćanju ili ne prihvaćanju pojma posmodernizam reći mi je kako sam se tek u posljednjija vremena odlučio porabiti ga i to ne odviše često i u govorenju ili pisanju o sasvim malom broju autora odnosno njihovih tekstova. Jasno, bilo je vrlo zanimljivo i poučno pratiti sukobe nekolicine teoretika postmodernizma koji su krećući iz različitih prvotnih predporiča držali za valjda i kakovu nužnost sporiti se s onim koji o tomu o čemu oni pišu pišu iz nekog drugog kuta. A doista su ti kutovi i bili uspostavljanje samo onog istog, u njegovoj svoj ne istosti, relacjonizma, pokretljivog islabljavajućeg kretanja postamenata nove misli, literature, umjetnosti. Gdje naziv postament doista i ne funkcionira. Isto tako baš ti sami sukobi oko uporabe pojma, pa njegove korpusne primjenjivosti kao i njegovih kolikogod lutajućih ali ipak konstituanata, pa otprilike više nego uopćeno rekoh kakvih konstituanata u maloprijajšnjem iskazu, i, da, dakle baš sami ti sukobi zahtijevali su izoštravanje proučavalačke fukusacije i tako i pomoglo da se teorijske izvedenice postmodernizma sve relevantnije uobličuju i sreduju. Činjenica je da prefiksalmnim gestom orječotvoreni termin djeluje previše uvjetovan i ne samosvojno, znači odnosnosno, sklisko i ne čvrsto, onda, logično, ali, također, upravo i recimo uspješno hibrideskno imenovanje indeterminacije, iha-Hasana, ističe u karakteru postmodernizma baš tu svekoliku pokretljivost odnosnost, splošnjenu ne dubinsku, u po-

višem intoniranju riječi dubinsko osobito ne, strukturabilna je to, nadalje, vrlo tragalački otvorena, pomična, slabošću svakog netom nanešenog nazovimo to postava izmičuće nesigurna ali oslobođena i lep-ršava tkanina. Fina, tanka, erotična. Uh! Tu valja napisati kako poststrukturalistička injektiranost postmodernističkih teorija jasno uopće nije upitna ali to spominjem zato da napomenem kako neki naši teoretičari, esejisti i kritičari pišu indetermanencijska iščitavanja sasvim paralelno i sinkrono američkim, npr. i to znači u onom kraju šezdesetih, a tu prije svega mislim na Kolibaša, pomalo Bošnjaka i nadasve Mrkonjića, te da je često nedostajalo baš samo imenovanje, naziv postmodernizam pa da formalno ovrjemo njegovu prisutnost u našoj kritici. Autori su Sever, Stojić, Stojević i nešto drugačije Kolibaš svojim tekstotvorjem tog istog kraja šezdesetih, još i više sinkroni iskustvima literaturnog postmoderniteta od najranijih pojavljivanja, uključujući i prepostmodernističke ispise. Ipak, s upotrebom ovoga pojma, treba biti pažljiv. Trobroj *Republike* iz osamdesetpete, stari temati *Polja* iz osamdesetpete četvrte pete itd. opisutnili su indetermanencijski sound i samom imenicom postmodernizam, i to je ono što njegovu uporabu više ne čini toliko problematičnom. Ali, treba biti vrlo nežen. Pokušaji unaprijednoga vridjednosnoga promaknuća pridjevanjem ovoga pojma iole upućenije dakle rijetkom — ?, čitatelju i kritičaru, neće baš lako proći. To se skuži, a onda je smiješno i zapravo što učiniti s tim — dečki se pokušavaju furati, ufuravati. A tako su tužni! Da, još-bih dodao da sadašnje stanje upućenosti u teorijski ispis postmodernizma pruža prilično zanimljive mogućnosti korekcijskih iščitavanja književnoga poslijerača, jer, neki utje-caji i preoblike esejistički opisani postaju jasniji... itd... ali, ipak, nježno! Nije Mićanović postmodernist ali Rešicki jest i Zorica Radaković jest ali ovim iskazom nisam ni slučajno diskvalificirao Mićanovića, jer mi se, usput, čini vrlo zanimljivom njegova kritička i poezijska teorija zida... itd... ali mi se osobno još zanimljivija sofisticirana uobličenost rascijepljenoga i rasutoga melankoliziranoga nesigurnoga subjektiviteta, što infantilnom igrom ispituje one opasne sakralizirane naslage mračnog postmedijskog slabljenja bilo koje informacije. Ako li imenovani postmodernizam i nije unaprijedno osiguran jer iščitateljska provjera vrlo lako ruši takav kritičarski fol, mora se reći da ponajbolja djela mlade umjetnosti nastaju kao uobličeni takvi proizvodi, artikularni. Brojne i naglašene autorske specijalizacije izrazite su karakteristike ove produkcije. Jedna bi lutajuća izmeđuumjetnička esejja produkata najnovije likovnosti, pjesništva, djelomično proze, drame ne!, pa u i arhitekture, ali recimo alternativne glazbe svakako, te postnovokvadratnog stripa, kao i postminimalističkog eksperimentalnog filma, pronašla ne odviše velik ali izuzetno zanimljiv indetermanencijski materijal.

Inkorporiranje medijske kulture u tzv. visoku kulturu opće je mjesto: i to i onih autora koji materijalizirane izvide popularne kulture zaista »žive« (rock, određeni filmski žanzr, strip, moda) kao i onih, a takvih je podosta, koji se vole trpati na sve vlakove, pa tako i na onaj koji ćemo nazvati: biti modernim mladim intelektualcem pomalo otkaoćenog pedigre-a. Kad je, po tvom mišljenju, izvod medijske kulture plodno integriran u, recimo, književni tekst? — a kad je, suprotno rečenom, medijski podatak »nakalemljen« u određenu umjetninu upravo iz puke želje da autor, na primjer: spominjanjem neizbježnog L. Reeda, »upozori« na svoju vječnu i — navodno — buntoynu i nekonformističku mladost»

Da, prepoznajem motivaciju sugestibilnosti ovoga pitanja... proizašla iz čitanja i valjda i pisanja romana. Polagana predaja, gdje ću se složiti... naime, mislim da je u ovoj zaista loše izmontiranoj knjizi materijala medijskih izvoda sa tankom jeansprozornom fabulicom, koja je uistinu i mogla... ali nećemo o tomu... iako bi mogli baš o tomu. Ali želim reći još o nekim aspektima uvođenja medijskih tragova... a Tribus on je ionako napravio samo jedan takav roman i sigurno neće više. Takvih, ha, ha!, dakle, valjano integriranim upisom medijskih pop-kulturnih tragova mogu se smatrati samo oni koji u tekstualnom konstelatu nisu samo imenovačka galama. Kojom, kako ste rekli, se kuša pribaviti legitimitet otkaoćeno-pametnog. Kažem, tekst ne može otprijeti samo takvo imenovanje ukoliko cjelokupna stilistička, tematička ili čak i formalna gestika teksta nije medumotivirana tim imenovanjem. Ili, to imenovanje motivirano svom unutrašnjom tekstualnom strukturabilnošću. Ono ne može samo po sebi poboljšati neki tekst. Ne, npr., imenovati Laibach pa zatim stilogeno skidati Makovića i pisati melankolizaciju prividno realnog i doista ukošenog raščlanjavanja okružja, okružujućih iako i hladnih slika, što Maković sasvim dovoljno sam ispisuje izuzetno uspješno, nego onda, sad ovo nisu izmišljene i proizvodnje konstrukcije uputa nego riječi o sasvim određenim čitanim i pisanim tekstovima, nego, kažem, onda ili makar kratkim fragmentariziranim potezom persilirati, da ne kažem oksimorohirati taj tvrdi repetitivno pate-tičnomonumentalizirani metalni dark, ili ga pravocrtno pisati... So-fisticirana kososlikovna samopromatralačka melankoliziranost ne može prihvatiti u svojoj strukturi samu imenicu Laibach, potpuno proizvoljnim i s njom ne povezanim nanosom. Ali, dakle, samo malo o tomu...

Ovo ne pokušavaju biti, ponavljam, recepti, nekakve jedine moguće varijante, ali funkcionalnost tog nekog takvog imenovanja mora biti opravdana unutar teksto, i to sada sve više pažljivo, kada su već ispisane tako izuzetne knjige kao što su Sretne ulice ili Praksa laži Melankolični ljetopis, sada kad smo lošim ufuravanjima opomenuti postali i sve osjetljiviji na pop-kulturnominalizacijsku vuku.